

ISSN 2591-1201

LETNIK 7 • 2023 • ŠTEVILKA 2

D i l e m e

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

Dileme

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

Dileme

Review of Slovene Contemporary History

Izdajatelj in založnik

Študijski center za narodno spravo

Naslov uredništva

Tivolska 42, 1000 Ljubljana, Slovenija

Odgovorni urednik

dr. Tomaž Ivešić (Slovenija)

Glavni urednik

dr. Renato Podbersič (Slovenija)

Tehnični urednik

dr. Matic Batič (Slovenija)

Uredniški odbor

dr. Jakub Beneš (Združeno kraljestvo), dr. Lucia Ceci (Italija), dr. Bojan Dimitrijević (Srbija), ddr. Igor Grdina (Slovenija), dr. Tamara Griesser Pečar (Avstrija), dr. Damjan Hančič (Slovenija), dr. Adam Hudek (Slovaška), dr. Marica Karakaš Obradov (Hrvaška), dr. Tomaž Kladnik (Slovenija), dr. Peter Lieb (Nemčija), dr. Jože Možina (Slovenija), dr. Oskar Mulej (Avstrija), dr. Jelka Piškurić (Slovenija), dr. Igor Salmič (Italija)

Spletni naslov

<https://www.scnr.si/dileme.html>

Članki so recenzirani. Za znanstveno vsebino prispevkov so odgovorni avtorji. Ponatis člankov je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.

The articles have been peer-reviewed. The authors are solely responsible for the content of their articles. No part of this publication may be reproduced without the publisher's prior consent and a full mention of the source.

Redakcija te številke je bila zaključena 20. 11. 2023.

Publikacija izhaja s finančno podporo Javne agencije za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

Lektoriranje in prevod povzetkov

DigitPen, TransLAB

Oblikovanje in prelom

Inštitut Karantanija

Tisk

Itagraf, d. o. o.

Naklada

100 izvodov

Cena te številke

15 €

ISSN 2591-1201

D i l e m e

Razprave o vprašanjih sodobne slovenske zgodovine

D i l e m e

Review of Slovene Contemporary History

LETNIK 7 • 2023 • ŠTEVILKA 2

VSEBINA

Razprave

Milena Černe

*Gentilejeva šolska reforma in slovensko šolstvo na
Primorskem 1918–1941*

9

Oskar Mulej

*Stanje in notranja razmerja v slovenskem naprednem
(liberalnem) taboru na pragu 2. svetovne vojne*

33

Damjan Hančič

»Vaške straže« na Gorenjskem v letu 1942

73

Bojan Dimitrijević

*Srpski dobrovoljački korpus u Primorskoj Sloveniji
1944–1945. godine*

115

Jelka Piškurić

Ženski zapor na Igu, 1956–1967

149

Rok Bratina

*Od »reformiranega« komunista do »spravitelja« naroda
– politična kariera in stremljenja Boruta Pahorja
(1986–2011)*

191

Poročila s konferenc

Špela Chomicki in Petra Grabrovec
Leto 1943 na Slovenskem – osemdeset let pozneje,
Pivka, 24. maj 2023
235

Recenzije

Tamara Griesser Pečar
Die Krisen der Demokratie in den 1920er und 1930er
Jahren, ur. Michaela Maier, Maria Mesner, Robert
Kriechbaumer in Johannes Schönnher. Böhlau,
Wien 2023
241

Mateja Čoh Kladnik
Martina Grahek Ravančič, U IME NARODA! Djelovanje
sudova za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u
Hrvatskoj 1945. godine, Hrvatski institut za povijest,
Zagreb 2023
253

Marta Keršič
Mira Kosem, Pozdravljena, zemlja: Spomini, Založba
Mladika, Trst 2023
269

DOI: 10.55692/D.18564.23.12

Prejeto: 12. 5. 2023
1.01 izvirni znanstveni članek

Rok Bratina¹

*Od »reformiranega« komunista do
»spravitelja« naroda – politična
kariera in stremljenja Boruta
Pahorja (1986–2011)*

Izvleček

Članek obravnava politično kariero Boruta Pahorja od njegovih prvih korakov ob vstopanju v komunistično partijo do trenutka, ko je predčasno zaključil mandat predsednika vlade Republike Slovenije. Preučujoč pisano paleto medijskih objav, od spletnih člankov do intervjujev ter gostovanj v razvedrilnih oddajah, avtor prepozna v Pahorjevem političnem delovanju določene stalnice, ki ga kot posameznika postavljajo v edinstven, a tudi izstopajoč položaj v sicer dokaj polarizirani slovenski politični krajini. Tudi ali prav zaradi te njegove pregovorne drugačnosti so se, ugotavlja avtor, njegova prizadevanja po povezovanju obeh nasprotujočih se političnih bregov izkazala kot dokaj neuspešna,

¹ Rok Bratina, doktorski študent, Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici, Gregorčičeva 19, 5000 Nova Gorica, rok.bratina@fuds.si.

a vendar dovolj všečna za večinski del javnosti, kar že več kot dve desetletji dokazujejo številne raziskave javnega mnenja in ne nazadnje dejstvo, da gre za najbolj »trofejnega« politika v zgodovini Republike Slovenije.

KLJUČNE BESEDE: Borut Pahor, politika, Slovenija, predsednik države

Abstract

The article discusses Borut Pahor's political career from his first steps when entering the Communist Party to the moment he prematurely ended his mandate as the prime minister of the Republic of Slovenia. By studying a wide range of media reporting, from online articles and interviews to appearances in entertainment shows, the author discerns certain constants in Pahor's political engagements that put him, as an individual, in a unique as well as outstanding position in the otherwise rather polarised Slovenian political landscape. Due to his proverbial differentness or exactly because of it, his efforts to bring together both opposing political camps, as noted by the author, have been fairly unsuccessful but still appealing to the majority of the public, as demonstrated by numerous public opinion polls in the last two decades as well as the fact that he is the most "trophy-winning" politician in the history of the Republic of Slovenia.

KEYWORDS: Borut Pahor, politics, Slovenia, president

Uvod

Vedno sta obstajali dve vrsti politikov. Na eni strani so tisti, ki hlepijo po moči in vplivu, na drugi strani so tisti, ki hrepenijo po tem, da jih imajo ljudje radi in jim zaupajo. Pahor samega sebe uvršča v drugo kategorijo,² čeprav ne zanika,³ da je za to, da lahko vplivaš na življenjsko pot drugih, treba imeti tudi moč. Za zaupanje velja, da si ga moraš najprej prislužiti, kar je Pahor spoznal tako v času vstopanja v politiko kot tudi kasneje, prizadevajoč, v luči pogovorov za dokončno razrešitev mejnega vprašanja, pridobiti si naklonjenost hrvaške predsednice vlade Jadranke Kosor.⁴ Kar se tiče priljubljenosti, Pahorju ta tudi in predvsem zaradi všečne podobe, ki so mu jo pomagali (z) graditi rumeni tisk, nastopanje v razvedrilnih oddajah, osebni stik z ljudmi in ne nazadnje prisotnost na družbenih omrežjih,⁵ nikoli ni zares umanjala. Na drugi strani imamo moč, ki si jo je treba šele zagotoviti, in to ne glede na priljubljenost ali položaj, ki ga politik zaseda.

Izpostavimo lahko še eno klasifikacijo politikov. Na eni strani so tisti, ki, poudarjajoč medsebojne razlike, iščejo konflikte, in na drugi tisti, ki, spoštujoč medsebojne razlike, iščejo in si prizadevajo za konsenz. Izhajajoč iz analize njegove politične kariere ugotavljamo, da Pahor sodi v drugo kategorijo.

2 »Borut Pahor«, RTV 365, pridobljeno 15. 8. 2023, <https://365.rtvlo.si/arhiv/intervju/117665969>.

3 Tadej Golob, »Vse na tem svetu postaja bolj intenzivno, bolj agresivno, bolj surovo, tudi bolj odlično in kakovostno«, *Metropolitan.si*, pridobljeno 15. 8. 2022, <https://www.metropolitan.si/novice/borut-pahor/>.

4 »Sredin gost: Borut Pahor«, RTV 365, pridobljeno 17. 8. 2022, <https://365.rtvlo.si/arhiv/na-tretjem/174482848>.

5 Pahor je eden izmed prvih slovenskih politikov, ki je »odkril« družbeno omrežje Instagram. Do danes je objavil že več kot 2.300 fotografij oz. videoposnetkov, bodisi iz svojega javnega bodisi iz svojega zasebnega življenja, ter ima že več kot 130.000 sledilcev.

Iz združevanja obeh kategoriji lahko razložimo, zakaj Pahor na eni strani že več kot dve desetletji ostaja na površju najbolj priljubljenih slovenskih politikov, in na drugi strani njegovo nemoč v prizadevanju »krpanja luknje« med politično levico in desnico. Ta se je, še posebej po vstopu Slovenije v EU in zvezo NATO ter v času vseh kriz v naslednjih letih, le še bolj poglobila: *»Kadar v Sloveniji nimamo velikih projektov, ki bi napenjali lok slovenske politike, prihaja do entropije majhnih aferic, kriz, zamer, konfliktov, v katerih se potem začne utapljati slovenska politika.«*⁶

Upoštevaajoč zgoraj zapisano lahko Pahorjevo filozofsko razmišljanje, ki ga je razkril nekaj dni po izglasovani nezaupnici; da mora človek *»/.../ razumeti čas, da lahko spreminja prostor /.../«*,⁷ dopolnimo nekako takole: človek, ki razume čas, lahko spreminja prostor, a zgolj do te mere in pod takšnimi pogoji, kot mu to dopušča ljudstvo in omogočajo elite.⁸

6 Jure Trampuš, »Povedal sem ljudem in javnosti, da bi se želel potegovati za položaj predsednika republike, da pa se bom tej želji odpovedal, če bom med ljudmi, katerih zaupanje uživam, začutil, da me ne vidijo na tem položaju in da imajo v zvezi z menoj drugačna pričakovanja«, *Mladina*, 30. 4. 2007, pridobljeno 16. 8. 2022, <https://www.mladina.si/93436/povedal-sem-ljudem-in-javnosti-da-bi-se-zelel-potegovati-za-polozaj-predsednika-republike-da-pa-s/>.

7 »Borut Pahor«.

8 Elite razumemo kot krog vplivnih in medsebojno povezanih posameznikov, kiasedajo strateške položaje v tistih družbenih institucijah, iz katerih je možno na javnosti neviden način vršiti nadzor nad takšnimi področji, kot so sodstvo, šolstvo, gospodarstvo in mediji; več o tem: Frane Adam in Matevž Tomšič, »The Dynamics of Elites and the Type of Capitalism: Slovenian Exceptionalism?«, *Historical Social Research / Historische Sozialforschung* 37, št. 2 (2012), pridobljeno 20. 8. 2022, doi: <https://doi.org/10.12759/hsr.37.2012.2.53-70>.

Odraščanje in vstopanje v politiko

Borut Pahor se je rodil 2. novembra 1963 v Postojni, v tedanji Socialistični federativni republiki Jugoslaviji (SFRJ). Edini sin mame Ivice, ki je bila po poklicu šivilja, in očeta Franka, učitelja na osnovni šoli v Braniku in bobnarja v ansamblu Luna,⁹ je odraščal v Šempetru pri Gorici. Kot zanimivost lahko omenim, da je oče Franko na dan rojstva v bolnišnico prihitel z nogometno žogo v rokah, upajoč, da se bo mali Borut v naslednjih letih usmeril v »najpomembnejšo postransko stvar« na svetu.¹⁰ Toda Pahor, ki je očitno bolj prisegal na individualne športe, je svojo odvečno energijo raje usmeril v šport, ki je bil na Slovenskem bolj kot ne še v povojih – kotalkanje.¹¹ Vendar je očetu uspelo svojega sina navdušiti vsaj za šah, pri čemer je bilo prav pisanje šahovskih potez tisto, zaradi česar se je mali Borut že zelo zgodaj naučil osnov branja in pisanja.

V mestecu ob meji z Italijo je Pahor preživel celotno otroštvo in mladost, tam je obiskoval tako vrtec kot tudi osnovno šolo. Če ga na prvega vežejo lepi spomini, mu je bila osnovna šola bistveno manj pri srcu. Sam pravi, da so bila to izgubljena leta, pri čemer obžaluje, da takrat ni izkazoval tiste zdrave radovednosti, ki jo je opazal pri nekaterih svojih sovrstnikih (*»[...] učil sem se toliko, kot je bilo treba [...]«*)¹² in da so ga bolj zanimala dekleta.

9 Vanja Pirc, »Po tretji poti od manekena do liderja«, *Mladina*, pridobljeno 16. 8. 2022, <https://www.mladina.si/95402/po-tretji-poti-od-manekena-do-liderja/>.

10 »Predsednik države Borut Pahor odgovarjal na vprašanja mladih«, *RTV 365*, pridobljeno 16. 8. 2022, <https://365.rtvsl.si/arhiv/hudo/174424277.%2030.07.2022>.

11 Klemen Košak, »Biografija predsednika Boruta Pahorja«, *Dnevnik*, pridobljeno 16. 8. 2022, <https://www.dnevnik.si/1042791078>.

12 Golob, »Vse na tem svetu«.

Sicer že v osnovni šoli ni skrival želje, da bi sodeloval pri odločanju o stvareh, ki tako ali drugače vplivajo na njegovo življenje. Kot predsednik razredne skupnosti se je tako Pahorju prvič ponudila priložnost, da se preizkusi v vlogi predstavnika svojih sošolk in sošolcev.¹³ Z vidika prihodnje politične kariere velja omeniti še eno zanimivost. Za 8. marec je Pahor skupaj s še dvema sošolkama imel predviden nastop v recitiranju pesmi. Na vrsto je prišel kot zadnji, a ko se je že znašel na odru, je Borut pozabil na besedilo pesmi. Gledalci so mu že začeli ploskati, češ, naj že začne, a on jih je sprva samo opazoval, a nato jim je, očitno že tedaj večš javnega nastopanja, z iskrenostjo v očeh sporočil, da se besedila pesmi ne spomni, a da lahko odrecitira neko drugo. Seveda občinstvo ni imelo nič proti.¹⁴ Iskrenost, prilagodljivost, iznajdljivost, všečnost in navsezadnje samozavest so tiste značajske lastnosti, ki jih med drugim zaznavamo tudi pri uspešnih politikih.

Ko govorimo o Pahorjevih pripetljajih v času osnovnošolskega izobraževanja, navezujoč se na značajske lastnosti, ki so ga kasneje »potisnile« na politični parket, ne gre mimo tragičnega dogodka, ki ga je Borut doživel v devetem letu starosti – prezgodnje smrti težko bolnega očeta. To je bil šok tako za Boruta kot tudi za mamo Ivico, saj sta se kar naenkrat znašla sama v še nedograjeni hiši, kar je zanju predstavljalo veliko socialno stisko. Borut je bil še vedno šoloobvezen otrok, medtem ko mamini prihodki tudi niso bili ravno visoki. Zdi se, da je prav to mamo in njenega sina še dodatno povezalo. Sploh, če pomislimo na to, da je na neki točki obstajala velika verjetnost, da se bo zaradi težke bolezni mali Pahor primoran posloviti tudi od mame. Iz tistega težkega obdobja je Borutu

13 »Borut Pahor odgovarjal na vprašanja mladih«.

14 Tomaz Verdenik, »As Ti Tud Not Padu So2 Eo3 HDTV XviD Borut Pahor 2. del«, *YouTube*, pridobljeno 16. 8. 2022, https://www.youtube.com/watch?v=_vb2hpXIZk4&t=2091s.

ostal v spominu tudi tale nasvet: »[...] karkoli se že bo zgodilo, bodi prijazen z ljudmi, zato da bodo ti prijazni s tabo in da bodo skrbeli zate. Bodi prijazen, bodi prijazen z ljudmi.«¹⁵

Zdi se, da je Pahor to med celotno politično kariero upošteval. Nekateri ga opisujejo kot konsenzualnega politika, za katerega so značilna zlasti visoka načela prijazne sodelovalnosti.¹⁶ Pahor razloge za takšno podobo,¹⁷ kot jo s svojimi dejanji

15 Golob, »Vse na tem svetu«.

16 Janko Lorenci, »Za ščepec patosa«, *Mladina*, pridobljeno 16. 8. 2022, <https://www.mladina.si/92671/borut-pahor>.

17 Podobo opredelim kot določeno predstavo, ki jo ima posameznik o nekem objektu, bodisi v materializirani (podoba drevesa, stola, hiše ipd.) ali abstraktni obliki (podoba ljubezni, demokracije, države ipd.) bodisi v družbeni vlogi (vloga sina, matere, učenca, prodajalca ipd.), ki ji pripisuje določen pomen oz. vrednost; več o tem: Herbert Blumer, *Symbolic Interactionism: Perspective and Method* (Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1986), 10–11. A ko govorimo o javni podobi, so naše misli uperjene v skupek oz. celoto vseh predstav, ki osmišljajo določeno družbeno kategorijo posameznikov. Ob tem je pomembno pristaviti, da javna podoba ni ena sama; več o tem: Elleen M. Loudfoot, »The Concept of Social Role«, *Philosophy of the Social Sciences* 2, št. 1 (1972): 133–145, pridobljeno 29. 9. 2022, doi: <https://doi.org/10.1177/004839317200200110>. Upoštevajoč vso novodobno tehnologijo, ki nas obkroža, lahko pristavimo, da posameznik pravzaprav nikoli do zdaj ni imel takšnih možnosti, da bi svojo podobo, ustvarjeno po lastni volji, skušal »vsiliti« v misli tako zelo širokega kroga ljudi. To še posebej velja za politike; gl. npr. Dan Podjed in Ajda Pretnar Žagar, »Samopromocija na Instagramu: Primer predsednikovega profila«, pridobljeno 30. 9. 2022, <https://www.sdjt.si/wp/dogodki/konference/jtdh-2018/zbornik-jtdh-2018/>. Podobne »marketinške« prijeme kot Pahor je v luči predvolilne kampanje za izvolitev v parlament uporabljal tudi kanadski politik Justin Trudeau. Med drugim je on namenil veliko pozornost družbenemu omrežju Instagram; Mireille Lalancette in Vincent Raynauld, »The Power of Political Image: Justin Trudeau, Instagram, and Celebrity Politics«, *American Behavioral Scientist* 63, št. 7 (2019): 888–924, pridobljeno 29. 9. 2022, <https://doi.org/10.1177/0002764217744838>.

hote ali nehote vzbuja v očeh določenega dela javnosti, pojasni z naslednjimi besedami: »V ljudeh iščem tisto, kar nam je sorodno, in [...] razumeti in spoštovati tudi tisto, kar nas razlikuje.«¹⁸

Po drugi strani nikakor ne smemo obiti drugega dela javnosti, ki v njem vidi podobo »samovšečnega, vase zagledanega moškega«.¹⁹ Sicer Pahor nečimrnosti, kakor se sam rad izrazi, nikoli ni skrival, niti se je ni sramoval. Je pač del njegovega značaja,²⁰ kot pojasni v razvedrilni oddaji »As ti tud not padu«.²¹ Težko je sicer reči, v kolikšni meri je k temu značaju prispevala prezgodnja smrt očeta. Vendar je za osebe s pretirano zagledanostjo vase značilno, da za ohranjanje občutka lastne vrednosti potrebujejo zunanjo potrditev. In tukaj spet pridemo do mame Ivce, ki je Pahorja »[...]zaradi visoke in sloke postave pogosto uporabila kot model za pomerjanje krojev za nove ženske modele [...]«.²² Kakor koli že, Pahor je očitno že relativno zgodaj začel »odkrivati« svet mode in prepoznavati smisel oblačenja v elegantna oblačila.²³ Tudi skrb za brezhiben videz je nekaj, kar je delalo Pahorja drugačnega od vseh ostalih in na podlagi česar si je »prislužil« tudi nekaj več medijske pozornosti.

18 Ibid.

19 Deja Crnović, »Borut Pahor: uprizarjanje, delavske moškosti kot strategija predsedniške kampanje«, *Dialogi* 52, št. 3–4 (2016), 63, pridobljeno 16. 8. 2022, <http://www.aristej.si/slo/dialogi/dialogi-3-4-16.html>.

20 Nanašajoč se na psihoanalitično teorijo si je moč Pahorjev čezmerni občutek samega sebe razložiti bodisi zaradi pomanjkanja bodisi zaradi izgube starševske bolezn; Vid Pečjak, »Osebnost političnega voditelja«, *Javnost (Ljubljana)* 1, št. 1–2 (1994), 14, pridobljeno 16. 8. 2022, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-RSNPBVZL>.

21 Tomaz Verdenik, »As Ti Tud Not Padu So2 Eo3 HDTV XviD Borut Pahor 1. del«, *YouTube*, pridobljeno 20. 8. 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=-wCDtcTgSlo&t=722s>.

22 Pirc, »Po tretji poti«.

23 Ibid.

Po koncu osnovne šole se je Pahor vpisal na gimnazijo v Novi Gorici. Sodeč po objavah na priljubljenem družbenem omrežju Instagram bi njegovo štiriletno srednješolsko udejstvovanje opisali kot »čas ekstremov«. Na eni strani se nam Pahor prikazuje kot »problematičen« najstnik, ki nikakor ni skrival naklonjenosti do kajenja cigaret in uživanja alkoholnih pijač, zahajal je tudi v diskoteke in hodil na zmenke z dekleti.²⁴ Četudi Pahor večkrat priznava, da tudi, kar se tiče učnega procesa v gimnaziji, ni bil kaj prida, vsaj ne do opravljanja maturitetnih izpitov, vendar to še ne pomeni, da ga vsaj kateri izmed predmetov ni pritegnil do te mere, da bi o njem bral in razmišljal tudi v času, ki ga ni preživel v učilnicah goriške gimnazije. V Pahorjevem primeru je bil ta predmet zgodovina, za katero pravi, da mu je na neki način tlakovala pot v politiko.²⁵

Odgovore na vprašanja, ki si jih je med branjem postavljaj, je Pahor razumel kot spoznanja, na podlagi katerih je utemeljil svojo politično filozofijo. Eno izmed pomembnejših je bilo tudi to, da *»[...] ljudje nismo rezultat, da naša življenjska pot ni rezultat vnaprej napisanih usod, ampak da smo v veliki meri mi stvarniki svoje življenjske poti. Večja, ko je naša moč, toliko bolj vplivamo ne samo na svojo življenjsko pot, ampak tudi na življenjsko pot skupnosti.«*²⁶

Pahor velik poudarek pripisuje konceptu moči kot zagotovitvi za to, da lahko posameznik vpliva na življenja širše skupnosti, pri čemer se je moral zavedati omejitev časa in prostora. Povedano natančneje, izobraževal se je v času enopartijskega sistema, ko je »škarje in platno« v svojih rokah držala Zveza ko-

24 Ajda Janovsky, »Gianni Rijavec: z Borutom Pahorjem sta skupaj žurala«, *Slovenske novice*, pridobljeno 17. 8. 2022, <https://www.slovenskenovice.si/nedeljske-novice/gianni-rijavec-z-borutom-pahorjem-sta-skupaj-zurala/>.

25 »Borut Pahor odgovarjal na vprašanja mladih«.

26 Golob, »Vse na tem svetu«.

munistov Slovenije (ZKS). Iz tega sledi, da se je do moči lahko dokopal zgolj na način, da je vzbudil zanimanje in si s svojim delovanjem prislužil zaupanje tedanjih partijskih veljakov. Za Pahorja je bil to zgolj nov izziv na poti do tega, po čemer je hrepenel že vse od sredine srednješolskih let. To je, da bi nekoč postal predsednik države.²⁷

Podoba »problematičnega« najstnika se je torej počasi, a vztrajno umikala podobi Pahorja kot mladega, ambicioznega, a tudi postavnega politika. Privlačna zunanost seveda ni prišla sama od sebe, temveč je bila stranski produkt njegove velike ljubezni do športa. Kot je že bilo nakazano, se je Pahor svoje čedne zunanosti zelo dobro zavedal. Ni čudno torej, da se je kar nekajkrat v času študija, in tudi kasneje, udeležil modnih revij in tam poziral pred fotografskimi objektivimi. Kot sam pravi, je do tega *»[...] prišlo bolj zaradi mojega ega in nečimrnosti kot pa zaradi dobrega zaslužka ali pa da bi imel od tega kakšne druge koristi«*.²⁸

Pahorjeve resnejše politične začetke velja iskati v Zvezi socialistične mladine Slovenije (ZSMS), kjer je v vodstvenih strukturah gimnazijske organizacije najprej sodeloval kot dijak, kasneje še kot študent politologije in mednarodne dejavnosti na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo (danes FDV). Z delovanjem v ZSMS, ki jo je v tretjem in četrtem letniku tudi vodil, so mu bila vrata v ZKS na stežaj odprta. A ob velikih pričakovanjih pridejo tudi razočaranja. Za Pahorja je to nedvomno bila »ponesrečena« kandidatura za predsedstvo Univerzitetne konference ZSMS.²⁹

27 Eva Zorko, »Borut Pahor: politični vodja skozi dimenzijo petih javnih funkcij«, (diplomska naloga, Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, 2018), 40.

28 Golob, »Vse na tem svetu«.

29 Gregor Cerar, »Borut Pahor: Prvi politik, ki je opravljal vse tri najpomembnejše predsedniške funkcije«, *MMC RTV SLO*, pridobljeno 17. 8.

S prvim porazom pridejo dvomi, in če si povrhu vsega še eden izmed najboljših študentov v letniku, potem se logično znajdeš na razpotju, kjer je treba izbirati. Zavoljo izjemnih uspehov na fakulteti, Pahor je za svoje diplomsko delo prejel nagrado Prešernovega sklada in Zoretovo nagrado,³⁰ in retoričnih sposobnosti, ga je dr. Ernest Petrič, sicer njegov mentor, a tudi dekan FSPN, spodbujal, naj se usmeri na akademsko pot.³¹

O tem, kako resno je Petrič računal na Pahorja, priča dejstvo, da mu je priskrbel sploh prvo in edino štipendijo, ki so jih takrat ponujale ZDA. Vstop v visoko politiko se je kar naenkrat zdel malo verjeten, če ne celo nesmiseln. Toda Pahor si je zadnji trenutek premislil: *»[...] pripravljati sem se začel za odhod, potem pa sem tako zaradi osebnih kot drugih razlogov tik pred zdajci spremenil odločitev in se nisem uprl skušnjavi, da bi pogledal v realni svet politike. Naenkrat se mi je zdelo, da bi študij diplomacije še lahko odložil, možnosti, da takoj vpogledam v realni svet politike, [...], pa ne.«*³²

Prepričalo ga je pripravništvo, ki mu je bilo nekje v istem času ponujeno iz rok Milana Kučana, tedanjega predsednika Centralnega komiteja (CK) ZKS. Kot sveži diplomant FSPN je Pahor leta 1989 prevzel vodenje novoustanovljene skupine mladih komunistov, podmladka ZKS, predhodnika Demokratskega foruma.³³

2022. <https://www.rtvsllo.si/slovenija/grem-volit-2017/kandidati/borut-pahor-prvi-politik-ki-je-opravljaj-vse-tri-najpomembnejse-predsedni-ske-funkcije/432961>; Košak, »Biografija predsednika Pahorja«.

30 Cerar, »Borut Pahor: Prvi politik«; Matej Leskovšek, »Borut Pahor – biografija«, *Mladina*, pridobljeno 17. 8. 2022, <https://www.mladina.si/79345/borut-pahor---biografija>.

31 Cerar, »Borut Pahor: Prvi politik«.

32 Golob, »Vse na tem svetu«.

33 Pirc, »Po tretji poti«.

To, kako velike upe so na prelomu 80. in 90. let nanj poragali pri CK ZKS, dokazuje tudi podelitev članske izkaznice, ki jo je Pahor prejel pri 26 letih. Še več, kasneje je postal tudi član predsedstva CK ZKS,³⁴ s čimer mu je bilo omogočeno, da je prisostvoval zadnjemu, 14. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije v Beogradu 22. januarja 1990.³⁵ Poleg protestnega odhoda³⁶ bo v zgodovinskem spominu ostala tudi misel, s katero je Pahor na slikovit način ponazoril tako namen prihoda v Beograd kot tudi posledice predčasnega odhoda: *»Na kongres smo odšli z občutkom, da gremo operirat bolnika, na koncu pa smo bili priče obdukciji. Dejstvo je, da mrlič nikakor ne more biti akter na pluralni politični sceni.«*³⁷

Pluralizacija političnega prostora, ki so jo slovenski delegati zahtevali od »tovarišev« v Beogradu, je bila na slovenskih tleh v tistem času sicer že v polnem razmahu. Že od konca prejšnjega leta (decembra 1989), ko je bila sprejeta volilna zakonodaja, se

34 Zanimivo je, da Pahor tega obdobja na svoji uradni spletni strani ne želi obešati na veliki zvon. Še več, o funkcijah in vlogi, ki jo je imel pri CK ZKS, v njegovem življenjepisni ni podatkov. Svojo politično pot postavi na začetek 90. let: *»Svojo poklicno pot je začel leta 1990 kot delegat tedanje Skupščine Republike Slovenije, ko je tudi predsedoval odboru za mladinska vprašanja ter odboru za mednarodne zadeve«* - »Predsednik«, *Predsednik Republike Slovenije*, pridobljeno 17. 8. 2022, <https://www.up-rs.si/up-rs/uprs.nsf/objave/Zivljenjepis?OpenDocument>.

35 Marko Gregorc, »30 let po odhodu s kongresa ZKJ: 'Z odhodom smo oslabili dva stebra nekdane države'«, *24ur.com*, pridobljeno 17. 8. 2022. <https://www.24ur.com/novice/slovenija/30-let-pod-odhodu-s-kongresa-zkj-z-odhodom-smo-oslabili-dva-stebra-nekdane-drzave.html>.

36 Glej npr. Cerar, »Borut Pahor: Prvi politik«; Košak, »Biografija predsednika Pahorja«.

37 Gorazd Kosmač, »Pogled časopisja leta 1990: Odhod slovenskih delegatov s 14. kongresa ZKJ«, *MMC RTV SLO*, 8. 12. 2015, pridobljeno 17. 8. 2022. <https://www.rtvsllo.si/slovenija/pogled-casopisja-leta-1990-odhod-slovenskih-delegatov-s-14-kongresa-zkj/380560>.

je namreč odvijal pravi razcvet strankarskega gibanja. Kot po tekočem traku so začele nastajati politične stranke, iskala so se zavezništva in sestavljale koalicije.³⁸ ZKS se je torej morala prilagoditi novi politični resničnosti. Sintagma »sestop z oblasti«, ki jo je v svojih člankih za časopis *Komunist* tolikokrat omenil Pahor, se je v primeru ZKS kazala s preoblikovanjem v politično stranko in preimenovanjem v ZKS-SDP.³⁹ Spomladi 1990, ko je bila predvolilna kampanja že v polnem razmahu, se je stranka ZKS-SDP znašla v zanj popolnoma novih okoliščinah. Izvršilno oblast si je morala, tako kot je to veljalo za vse ostale stranke v »konkurenci«, šele zagotoviti.

Mladi up »partije«

Sintagmo »sestop z oblasti« so tudi uradno potrdili rezultati prvih večstrankarskih volitev na slovenskih tleh. Kljub zmagoslavju je bil delež glasov, namenjen ZKS-SDP, prenizek, da bi lahko stranka sploh razmišljala o sestavi koalicije. Slednjo so oblikovale opozicijske stranke, na listi katerih bi se pred volitvami prav lahko znašlo tudi Pahorjevo ime: *»Imel sem možnost, ki so jo mnogi izkoristili, da bi zamenjal politične barve in odšel k tistim, ki so imeli odprte poti za zmage, pa tega nisem storil. Ostal sem z ljudmi, ki so verjeli vame [...]«*⁴⁰

Skratka, Pahor se je raje kot to, da bi »skočil« na nov vlak, odločil ostati na starem in ga skušal s svojimi idejami modernizirati. Za izkazano zaupanje je bil kmalu nagrajen. Stranka se

38 Ana Svenšek, »Prve demokratične in najobsežnejše volitve v 30 letih parlamentarizma«, *MMC RTV SLO*, 8. 4. 2020, pridobljeno 17. 8. 2022, <https://www.rtv slo.si/slovenija/30-let/koscki-sestavljanke/prve-demokraticne-in-najobseznjejse-volitve-v-30-letih-parlamentarizma/519783>.

39 Pirc, »Po tretji poti«.

40 Golob, »Vse na tem svetu«.

je leta 1993 v združitvenem procesu levo usmerjenih demokratičnih in socialističnih strank preoblikovala v Združeno listo socialnih demokratov (ZLSD). Ena izmed glavnih značilnosti t. i. združene levice je bil koncept dvojnega vodstva, s čimer so si pri ZLSD prizadevali, da bi z vrednotami socialne demokracije nagovorili kar najširši krog ljudi. Predsednik stranke je postal Janez Kocijančič, ki je poosebljal kontinuiteto s prejšnjim režimom, njegova prisotnost je nagovarjala predvsem starejšo generacijo. Za podpredsednika stranke je bil na kongresu izbran prav Pahor, ki naj bi kot mlad, postaven in karizmatičen politik nove dobe s svojimi izjemnimi retoričnimi sposobnostmi in svojevrstnim čutom za ljudi pomenil zagotovilo za spremembe in strankino postopno preobrazbo.⁴¹ V tej luči je bila Pahorjeva naloga v stranki vsaj na začetku predvsem ta, da je v javnosti vzbujal vtis, da je »[...] sprememba on, pa četudi so takrat resne politične poteze sprejemali drugi [...]«.⁴²

Po nastopu funkcije podpredsednika in podpore, ki jo je užival med mlajšimi člani ZLSD, je Pahor kmalu začel prevzemati »vajeti« stranke v svoje roke. Večkrat se je zgodilo (npr. na strankinem kongresu leta 1995 v Slovenj Gradcu), da so njegova liberalna stališča prišla navzkriž s starejšimi člani.⁴³ Če je Pahor z nekaterimi svojimi stališči bolj spominjal na liberalca kot na socialnega demokrata, so rezultati zadnjih treh volitev pokazali, da je socialna demokracija, kot so si jo zamislili starejši člani ZLSD, v globoki krizi, medtem ko je bila liberalnejša smer v vzponu. Leta 1990, ko so se politične stranke prvič potegovale za poslanska mesta v družbenopolitični skupščini, je takratni ZKS-SDP uspelo zasesti prvo mesto (17,03 % volivcev). Dve leti kasneje (leta 1992) je na volitvah v državni zbor že zdrsnila

41 Pirc, »Po tretji poti«.

42 Jure Trampuš, »Kdo je kriv za spačeno podobo predsednika republike Boruta Pahorja?«, *Dialogi* 52, št. 3–4 (2016), 95.

43 Pirc, »Po tretji poti«.

na tretje mesto (13,58 % glasov). Na tretjih parlamentarnih volitvah (leta 1996) je ZLSD pristala na petem mestu (9,03 % glasov).⁴⁴ Obenem se je sočasno s padcem podpore socialnim demokratom dvigovala podpora liberalnim demokratom na čelu z njihovim idejnim vodjo dr. Janezom Drnovškom. Prav tako izvirajoč iz Zveze komunistov se je leta 1990 takrat še ZSMS (Zveza socialistične mladine Slovenije) uvrstila tik za ZKS-SDP (14,5 % glasov). Dve leti kasneje (leta 1992) se je kot LDS (Liberalno demokratska stranka) že povzpela na sam vrh (23,46 % glasov). Leta 1996 je na tretjih volitvah prejela takrat rekordnih 27,01 % glasov.⁴⁵

S tega vidika se zdijo Pahorjeve kritike upravičene. Paradoks vsega skupaj je bil, da je na eni strani stala politična stranka ZLSD, ki je od osamosvojitve dalje beležila stalen padec podpore, in na drugi strani Pahor, ki mu je, ravno nasprotno, javnomnenjska podpora strmo naraščala. V tem času si je Pahor iz mandata v mandat nabiral tudi izkušnje na najrazličnejših odgovornih položajih. Med prvim sklicem Državnega zbora (v mandatu 1992–1996) je bil član komisije za nadzor javnih in obveščevalnih služb ter odbora za obrambo in komisije za evropske zadeve. Hkrati je bil tudi vodja delegacije državnega zbora v Parlamentarni skupščini Sveta Evrope. Vodstvo slovenske delegacije v parlamentarno skupščino Sveta Evrope je »zadržal« tudi v naslednjih štirih letih, ko si je nove izkušnje nabiral tudi s članstvi v odboru za obrambo, odboru za mednarodne odnose in ustavni komisiji. Da bi bila bera še bolj polna, je do aprila 1997 opravljal tudi vlogo podpredsednika državnega zbora.⁴⁶ Ob že tako uspešni politični karieri bi Pahor v 90. letih lahko iztržil še več. Na pobudo Drnovška bi lahko

44 »Volitve in referendumi«, *Državna volilna komisija*, pridobljeno 17. 8. 2022, <https://www.dvk-rs.si/volitve-in-referendumi/drzavni-zbor-rs/>.

45 Ibid.

46 »Predsednik«.

postal minister za evropske zadeve, a so se v vodstvu Pahorjeve stranke odločili, da zaradi slabega rezultata ne vidijo smisla, da bi stopili v koalicijo.⁴⁷

Ob vseh zasedanjih in sestankih si je Pahor še vedno uspel najti čas tudi za rekreacijo in občasen »sprehod« po modnih pistah. Slednje v javnosti nikoli ni ostalo neopaženo. Največ zaslug imajo seveda mediji. Prav s pomočjo slednjih si je Pahor vseskozi prizadeval, da bi javnost njegovo ZLSD prepoznalo kot moderno stranko, ki pušča komunistično preteklost za sabo in svoja jadra, ravno nasprotno, odpira kombinaciji vetrov socializma in liberalizma.⁴⁸

S sproščenim, a na trenutke tudi z drznim slogom mu je vse prevečkrat uspelo prestopiti mejo, ki je še bila sprejemljiva za zavednega levičarja. Pojavljanje v elegantnih oblačilih in zavestno razkazovanje atletske postave pač ni imelo veliko skupnega s pregovorno skromnostjo delavskega razreda. Ni čudno, da so ga novinarji tednika *Mladina* v svojih člankih »krstili« za »barbiko«. Sicer se je zameril tudi nekaterim na desnici. Zmago Jelinčič, vodja Slovenske nacionalne stranke (SNS) je Pahorja recimo primerjal z »lepljivo« embalažo,⁴⁹ brez jasno oprijemljive vsebine.⁵⁰

Tretja pot

Stranka ZLSD je bila v prostem padu. Vse bolj se je zdelo, da je napočil čas, da se krmilo ladje, ki se nevarno približuje čerem, prepusti mlademu Pahorju. »Predaja oblasti«, ki so jo zahtevali zlasti mlajši člani, nezadovoljni s togostjo starejših članov v

47 Pirc, »Na tretji poti«.

48 Crnović, »Borut Pahor: uprizorjanje delavske moškosti«.

49 Lorenci, »Za ščepec patosa«.

50 Pirc, »Na tretji poti«.

smislu odprtosti do sprememb, se je formalno zgodila marca 1997 na 3. kongresu stranke.⁵¹ S tem se je stranka s Pahorjem na čelu zavestno nagnila proti političnemu centru, a od primera do primera je stopila, gledano s perspektive starejše garniture, tudi na »osovražen« desni breg. Ni presenečenje, da so na Pahorja letele kritike, da je bolj liberalec kot socialist, a obenem so nekatera njegova stališča bila bližja SLS.⁵² V tej luči velja omeniti Pahorjev javni poziv Drnovšku maja leta 1998, naj resno razmisli o odstopu in da naj preda funkcijo premierja nekemu drugemu, prinašajoč novo energijo in sveže ideje. Predsednika ZLSD sta pri tem podprla tudi Janez Janša, predsednik Socialdemokratske stranke (SDS) in Lojze Peterle, prvak Slovenskih krščanskih demokratov (SKD), prikimavajoč Pahorjevi oceni, da je napočil trenutek, ko bi bilo treba potegniti črto pod t. i. prvo republiko.⁵³

Na državnozborskih volitvah leta 2000, prvič pod Pahorjevim vodstvom, se je stranka ZLSD zavihtela na tretje mesto (12,08 %).⁵⁴ Z rekordnim številom glasov (36,26 %) je zmaga ponovno šla v roke LDS, na čelu z njenim predsednikom Dr-

51 »[...] prerokovali so nam politični zaton. Mi smo se odločili za vzpon«; »Sredin gost: Borut Pahor«.

52 Pirc, »Na tretji poti«.

53 »Pahor pozval premiera k odstopu – Drnovšek poziv zavrnil«, *24ur.com*, pridobljeno 17. 8. 2022, <https://www.24ur.com/novice/slovenija/pahor-pozval-premiera-k-odstopu-drnovsek-poziv-zavrnil.html>.

54 Velja omeniti, da je v medijih veliko prahu dvignilo razkritje, da naj bi si stranka ZLSD za potrebe predvolilne kampanje denar »izposodila« pri Laburistični stranki Velike Britanije. Svoje nezakonito početje je skušala prikriti tako, da je bil sporni denar v blagajno ZLSD nakazan s pomočjo bančnega računa Kalandrovega društva; gl. npr. Urša Matos, »ZLSD je izigrala zakon«, *Mladina*, pridobljeno 17. 8. 2022, <https://www.mladina.si/57565/zlsd-je-izigrala-zakon>; Meta Roglič, »Pomoč prek posrednikov?«, *Dnevnik*, pridobljeno 17. 8. 2001, <https://www.dnevnik.si/7614>.

novškom, ki je zopet dobil mandat za sestavo vlade.⁵⁵ V njegovo koalicijo so se odločili vstopiti tudi v vodstvu ZLSD. Za Pahorja je to pomenilo nov korak naprej v politični karieri, saj je bil imenovan za predsednika Državnega zbora.⁵⁶ Položaj predsednika parlamenta mu je uspelo potisniti »v soje žarometov«. Funkcija je bila pisana na kožo njegovi politiki »sredinskosti« in iskanju kompromisov. Pred mediji je deloval všečno, karizmatično, a tudi načelno, kar so državljani znali opaziti. Ni presenečenje, da se je v tistem času zavihtel na sam vrh lestvic, ki merijo priljubljenost politikov.⁵⁷ Poleg všečnega nastopanja pred kamerami je od svojih kolegov izstopal tudi po tem, da je postavil interese države pred interese stranke.⁵⁸

To si je lahko privoščil zaradi svojega položaja predsednika državnega zbora, čeprav to ne pomeni, da v stranki niso bili zaradi tega kritični. Nekdanji član stranke ZLSD, a kasneje tudi vodja službe za odnose z javnostmi, Sebastjan Jeretič, Pahorju očita prav to, da se je »[...] ukvarjal predvsem s svojo kariero in ne z gradnjo ekipe, ki bi bila trajnostna. Njegovo pomanjkanje programske vsebine pa je bila prednost pri vodenju Državnega zbora, kjer je bil le usklajevalec različnih strank.«⁵⁹

55 »Volitve in referendumi«.

56 Sicer je Pahorjeva izvolitev odmevala tudi v tujini. Francoska tiskovna agencija ga je recimo etiketirala kot »reformiranega komunista«, »Tuji tisk o izvolitvi Pahorja«, *24ur.com*, pridobljeno 17. 8. 2022, <https://www.24ur.com/tuji-tisk-o-izvolitvi-pahorja.html>.

57 Lorenci, »Za ščepec patosa«.

58 Eno izmed takšnih vidnejših razhajanj je bilo recimo vprašanje o vstopu Slovenije v zvezo NATO. Medtem ko je Pahor poudarjal dolgoročne prednosti, ki jih bo članstvo v tej vojaški organizaciji imelo, je bilo pri članih ZLSD čutiti kar nekaj zadržkov, celo nasprotovanj glede te odločitve. Na koncu je vendarle prevladalo večinsko stališče predsedstva stranke; gl. npr. »Končan kongres ZLSD«, *24ur.com*, pridobljeno, <https://www.24ur.com/koncan-kongres-zlsd.html>.

59 Zorko, »Borut Pahor: politični vodja«.

Z vstopom Slovenije v EU so se stranke za glasove volivcev »udarile« še na volitvah v Evropski parlament leta 2004. Na prvi pogled nekoliko presenetljivo so pri ZLSD »v ogenj« poslali kar tedanjega predsednika državnega zbora in prvaka stranke Pahorja. Presenetljivo, ker je bilo vsem jasno, da s tem tvegajo slabši rezultat na jesenskih volitvah v državni zbor. Toda očitno so vsa razhajanja, »samodržstvo,«⁶⁰ zvezdniški status in ne nazadnje moč, ki si jo je Pahor nakopičil v času svojega predsednikovanja, vzbudila določen strah pri posameznih vplivnih članih ZLSD: *»Njegov odhod je v interesu tistih, ki so ugotovili, da je premočan, in da s svojo močjo ne dela, kar bi si oni želeli. Sem sodi precejšni del združene liste, tudi je v interesu tistih, ki se bojijo, da bi Pahor lahko moč uporabil pri političnih pogajanjih s konkurenčnimi strankami. Gre za LDS in strukture okoli bivšega predsednika države.«*⁶¹

Pahor, ki sprva ni želel dajati izjav, je to možnost zavračal. Ugotavljal je, da drugod stranke na evropske volitve ne pošiljajo

60 Eno od največjih kriz v stranki je povzročilo besedilo osnutka Deklaracije o narodni spravi, ki ga je Pahor pozimi leta 1998 poslal v Državni zbor. Tedanji predsednik Državnega zbora je to storil, ne da bi se ZLSD s končno različico dokumenta sploh seznanila, kaj šele, da bi ga potrdila. V deklaraciji Pahor komunistični režim označi za totalitarnega, medtem ko za poveljne poboje pravi, da gre za zločin proti človeštvu. Pahorjevo sporočilo so pri ZLSD ostro obsodili, češ da gre tu za še en poskus prevrednotenja zgodovine, a da so razočarani, da je to storil ravno njihov predsednik in da v dokumentu ni izrecno obsodil tudi kolaboracije. Posledica teh razhajanj je bila ta, da je stranko v tistih tednih zapustilo kar nekaj vidnejših članic in članov – Janja Slabe, »Narodna sprava s slovenskih časopisih«, *Borec: revija za zgodovino, antropologijo in književnost* 630–634, LVIII (2006): 38–39, pridobljeno 19. 8. 2022, http://revija-borec.si/ebook/borec_630-634/borec_630-634_z.pdf.

61 Vladimir Vodušek, »Komu je v napoto Borut Pahor?«, *24ur.com*, pridobljeno 18. 8. 2022, <https://www.24ur.com/novice/slovenija/komu-je-v-napoto-borut-pahor.html>.

»sedet« svojih predsednikov.⁶² Pahor bi raje ostal v Državnem zboru in dejavno sodeloval pri oblikovanju politike v Sloveniji. Na drugi strani so se pri ZLSD dobro zavedali, kakšnega aduta imajo s Pahorjem v rokavu in da bi že njegova uvrstitev na listo bila praktično dovolj, da stranka doseže dober rezultat tudi na evropskih volitvah. Pahor je na koncu vendarle pristal, a pod pogojem, da se ga postavi na zadnje mesto na listi, s čimer bi bil še vedno v igri tudi za njemu bolj ljube državnozborske volitve.⁶³

Želja se Pahorju ni uresničila. V Evropski parlament je bil izvoljen s preferenčnimi glasovi, kar samo še bolj dokazuje, kako priljubljen je bil v volilnem telesu ZLSD. In Pahor pač ne bi bil Pahor, če se ne bi takoj po izvolitvi začel potegovati za položaj predsednika Evropskega parlamenta. Seveda se je odhajajoči predsednik državnega zbora zelo dobro zavedal, da realnih možnosti nima, a je to bila po drugi strani enkratna priložnost, da se svojim poslanskim kolegom predstavi in pojasni, da v Evropski parlament *»[...] niso prišli igrat taroka [...]«*, temveč z vnemo, *»[...] da bi bili s svojimi stališči in predlogi opazni in da bi vplivali na odločitve [...]«*.⁶⁴

Je bila ZLSD na državnozborskih volitvah leta 2004 zaradi Pahorjeve odsotnosti kaj manj rezultatsko uspešna? Ponovitev tretjega mesta, s tem, da je bil odstotek glasov (10,17 %) nekoliko nižji kot na prejšnjih volitvah (12,08 %), se zdi kar nekako pričakovan rezultat. Toda zaradi zmage SDS in velikega padca podpore pri LDS so spodleteli načrti v zvezi z oblikovanjem

62 »Gre Pahor v Bruselj?«, *24ur.com*, pridobljeno 18. 8. 2022, <https://www.24ur.com/novice/slovenija/gre-pahor-v-bruselj.html>.

63 Suzana Lovec, »Pahor se je preselil na rezervno klop«, *Dnevnik*, pridobljeno 18. 8. 2022, <https://www.dnevnik.si/82042>.

64 »Pahor se je predstavil socialistom«, *24ur.com*, pridobljeno 18. 8. 2022, <https://www.24ur.com/novice/svet/pahor-se-je-predstavil-socialistom.html>.

levosredinske vlade. Čemu takšen preobrat? Kovačič pravi, da sta LDS in ZLSD plačali ceno za vstop v EU in zvezo NATO: *»S prvim majem se je velika iluzija razblinila in opeharjeni poraženci tranzicije v kapitalizem niso bili več pripravljeni kupiti puhlice o preboju med najrazvitejšo deseterico [...].«*⁶⁵

Prav tako je med slovenskimi državljani, predvsem to velja za levi del volilnega telesa, veliko ogorčenje sprožila ameriška invazija na Irak. K temu je treba prišteti še umik Drnovška s funkcije predsednika vlade ter njegovo zamenjavo z neizkušenim in nekoliko »naivnim« Antonom Ropom, ki kot »tehnokrat« ni bil večš ustvarjanja privlačnega programa, kot je to počela opozicija: *»SDS je našla ključ do uspeha v tem, da se je profilirala kot stranka malih ljudi. Ideološko gledano je oznanjala pravičnost in enakopravnost. Interesno je stavila na male in srednje podjetnike ter vse ljudi, ki želijo dostojno živeti od lastnega dela.«*⁶⁶

Če je ta poraz pomenil začetek konca za stranko LDS, so pri ZLSD na vse skupaj gledali nekoliko drugače. Še več, Pahor si je v naslednjih tednih dejavno prizadeval, da bi njegova stranka vstopila v koalicijo s SDS. Vendar v takratnih okoliščinah Pahorjevo vztrajanje pri politiki povezovanja in iskanju konsenza onstran »sive cone« sredinskosti ni pomenilo nič drugega kot hojo po robu, s čimer je tvegal nov razdor v stranki. Prvi preizkus za Pahorja je bil že aprilski volilni kongres. Manj kot pol leta po volitvah je Pahorju grozilo, da mu bo prav zaradi svojeglavosti pri upravljanju s stranko na 5. kongresu stranke izglasovana nezaupnica. Dejstvo je, da na njem Pahorju s svojo kandidaturo članov ZLSD ni uspelo popolnoma prepričati. Kritike, teh sicer ni bilo malo in so letele z vseh strani, lahko

65 Gorazd Kovačič, »Ideološki kolaps LDS«, *Zofijini ljubimci*, pridobljeno 18. 8. 2022, https://zofijini.net/mediji_ideoloski/.

66 Ibid.

najbolje povzamemo z očitki, ki so na tedanjega predsednika državnega zbora leteli od strani protikandidata Aljuša Pertinača. Ta je Pahorju očital sodelovanje s takratno koalicijo, predlagal je tudi distanciranje od stranke LDS.⁶⁷

Na istem kongresu je prišlo tudi do glasovanja o skrajšanju imena stranke (iz ZLSD v SD), s čimer naj bi se v slovenskem političnem prostoru še bolj učvrstili kot predstavniki socialne demokracije. V tej luči je Rado Bohinc, nekdanji notranji minister v Ropovi vladi, pristavil, da bi morala SD postati stranka vseh levičarjev, kar pravzaprav pomeni, da bi morala stranka vztrajati pri svojih stališčih tudi pri tako občutljivih vprašanjih, kot so izbrisani, Romi, istospolni ipd.⁶⁸ Seveda je to letelo zlasti na Pahorjevo omahljivo, a tudi oportunistično držo, ki se je kazala tako v času levosredinskih vlad kot tudi v času, ko je vajeti v svoje roke prevzela desnosredinska koalicija. Toda če kaj, potem Pahorju ne gre oporekati njegove brezpo- gojne zaverovanosti v politiko konsenza in povezovanja. Tako mu je že leto dni kasneje še enkrat več uspelo prepričati vrh stranke, da se zdi smiselno pristopiti k Partnerstvu za razvoj. Na ta način bi lahko SD, četudi v opoziciji, vendarle ohranila določen vpliv pri oblikovanju reform, še zlasti na socialnem in gospodarskem področju.

Morda je Pahorju »na roko« šlo tudi to, da so k Partnerstvu pristopile praktično vse parlamentarne stranke, z izjemo LDS-a: *»Ne vem, zakaj liberalni demokrati vidijo potrebo, da se zaletavajo v našo odločitev, da smo podpisali sporazum. Imamo isto stremljenje, in to je premagati koalicijo Janeza Janše na naslednjih volitvah. Očitno pa je, da smo ubrali dve*

67 »Pahor ostaja predsednik (ZL)SD«, *Delo*, pridobljeno 18. 8. 2022, <https://old.delo.si/novice/slovenija/pahor-ostaja-predsednik-zl-sd.html>.

68 Ibid.

zelo različni poti za ta uspeh. Jaz na poti do uspeha ne želim razbiti vseh črepinj.«⁶⁹

»Odrešenik« z napako

Dogodki naslednjih mesecev so dali nekaterim poslancem LDS vedeti, da je prav Pahorjeva tolikokrat »popljuvana« t. i. tretja pot tista, ki je vodila k zmagoslavju na naslednjih volitvah. Toda to je bila pot, ki je bila vse prej kot lahka in premočrna. Čeprav na trenutke oportunistična, a vendar dovolj levosredinska, da so volivci, razočarani nad politiko desnosredinske koalicije, videli alternativo v stranki SD. Sredi druge polovice mandata so se stranki SD začeli priključevati poslanci LDS. Ironično se zdi, da so mu nekateri izmed njih, recimo Rop, še leto pred tem očitali »koketiranje« z Janšo, medtem ko so se zdaj bili pripravljeni prilagoditi »novim pravilom igre«. ⁷⁰

Kar naenkrat se je Pahor tako znašel v položaju, da je vodil stranko, s katero so se zaradi takšnih in drugačnih razlogov poistovetili tako volivci iz levosredinskega spektruma kot tudi volivci iz levega pola. V tej luči je eden izmed na novo pridruženih poslancev iz potaplajoče se LDS že napovedoval zmago SD na prihajajočih državnozborskih volitvah, ki so se imele zgoditi jeseni leta 2008.⁷¹ Kljub zelo visoki podpori ali prav zaradi nje je Pahor, na presenečenje številnih, v javnosti sprožil ugibanja o tem, da sam sebe bolj kot na »eksekutivni funkciji« predsednika vlade vidi na mestu predsednika republike. Kdo ve, morda je bil to samo izgovor, da se je že na začetku leta 2007, pravzaprav v

69 »Izjava dneva«, MMC RTV SLO, pridobljeno 18. 8. 2022, <https://www.rtvlo.si/izjava-dneva/borut-pahor/53861>.

70 »Štirje 'novi odpadniki' LDS v SD«, Delo, pridobljeno 18. 8. 2022, <https://old.delo.si/novice/slovenija/stirje-novi-odpadniki-lds-v-sd.html>.

71 Ibid.

času »prestopov« in trenutku, ko se je stranka SD v nekaterih javnomnenjskih raziskavah že prebila na prvo mesto, znova odpravil med ljudi, da bi prisluhnil njihovem mnenju v zvezi z njegovo dilemo. »Ljudem poskušam pojasniti najprej, zakaj bi se želel potegovati za predsedniški položaj, ker se mi zdi, da imam nekaj značajskih lastnosti, ki ustrezajo tej funkciji [...].«⁷²

Končna odločitev glede kandidature je padla na slavnostni akademiji ob 14. obletnici ustanovitve stranke, 22. junija 2007: »To je moja odločitev, in če citiram Kennedyja, te odločitve ne sprejemam zato, ker bi bila enostavna, ampak zato, ker je težka.«⁷³ Po drugi strani si je Pahor moral priznati, da je v nasprotju z Janšo, ki se je za potrebe »mobiliziranja« desno-sredinskega volilnega telesa odločil celo za izdajanje dveh brezplačnikov, *Ekspres* in *Slovenski tednik*, ves čas maratonske predvolilne kampanje, užival veliko podporo v »mainstream« medijih.⁷⁴ Eden izmed v oči bodečih primerov je bilo prav gotovo gostovanje v takrat eni izmed najbolj gledanih nedeljskih razvedrilnih oddaj, *As ti tud not padu?!?*⁷⁵ Oddaja je bila bolj ali manj posvečena prihajajočim parlamentarnim volitvam, pri čemer je bil namen vsega ta, da se Pahorja prikaže kot alternativo takratnemu predsedniku vlade.⁷⁶ Čisto na koncu

72 Trampuš, »Povedal sem ljudem in javnosti«.

73 »Raje premier kot predsednik«, *24ur.com*, pridobljeno 19. 8. 2022, <https://www.24ur.com/novice/slovenija/podpirate-odlocitev-predsednika-sd-boruta-pahorja-da-ne-bo-kandidiral-na-predsedniskih-volitvah.html>.

74 Pomemben kamenček v mozaiku predvolilne kampanje so sicer bili tudi shodi in še posebej tamkaj organizirani predvolilni govori. Analizo teh pred volitvami leta 2008 gl. v: Mira Krajnc, »Jansa's and Pahor's Persuasive Strategies During the Most Recent General Elections«, *Slavistična revija* 59, št. 1 (2011), 22–25.

75 Verdenik, »As Ti Tud Not Padu So2 Eo3 HDTV XviD Borut Pahor 2. del«.

76 Pahorjevo sporočilo volivkam in volivcem na snemanju predvolilnega oglasa: »[...] če hočete še štiri leta preživet s tako politiko, kot jo imamo

oddaje smo tako priča pogovoru med obema voditeljema, kjer Bizovičar o Pahorju hudomušno pripomni naslednje: »A se ne more obnašat k' taprav' politik? Skoz je sproščen, vse pove /.../. To nenaravno zgleda. To more bit lepo zategnjen, govort' o tradicionalnih vrednotah, pa tud' če laže (...).«⁷⁷

Zmaga na državnozborskih volitvah sicer ni bila prepričljiva. Stranka SD (30,45 % glasov) je za dober odstotek premagala stranko SDS (29,26 %), kar je pomenilo, da je moral Pahor pri sestavljanju nove koalicije računati na podporo vseh levosredinskih strank, ki so se prebile skozi parlamentarno sito.⁷⁸ Število koalicijskih strank je pomembno. Več kot jih je, več časa vzameta predsedniku vlade usklajevanje in iskanje kompromisov, tudi pri političnem kadrovanju, pri katerem se je Pahor znašel pod velikim pritiskom. Ena izmed predvolilnih obljub predsednika SD je bila tudi ta, da v primerjavi s svojimi predhodniki ne bo kar vsevprek nastavljal lojalnih ljudi na položaje v državni upravi in paradržavnih institucijah, temveč se bo omejil na rošade pri tistih funkcijah, ki so povezane z rezultati na volitvah.⁷⁹ Je Pahor volilno obljubo izpolnil? Tega ne bi mogli reči, saj so samo do srede maja 2009 Pahor in njegovi sodelavci zamenjali 103 ljudi.⁸⁰

zdaj, prav, potem boste volili Janeza Janšo. Če pa želite spremembe, če imate upanje, če imate voljo, podprite mene. Moje ime je Borut Pahor in vem, kaj hočem. In tisti, ki hočemo enako, stopimo skupaj in sanje spremenimo v resničnost«, Verdenik, »As Ti Tud Not Padu So2 Eo3 HDTV XviD Borut Pahor 1. del«.

77 Verdenik, »As Ti Tud Not Padu So2 Eo3 HDTV XviD Borut Pahor 2. del«.

78 »Volitve in referendumi«.

79 »Pogovor s predsednikom države«, RTV 365, pridobljeno 15. 8. 2022, <https://365.rtvlo.si/arhiv/pogovori-s-politiki/174882718>.

80 »Vlada 'odstranila' že 103 osebe«, 24ur.com, pridobljeno 19. 8. 2022, <https://www.24ur.com/novice/slovenija/pahor-pred-volitvami-lagal.html>.

Prve razpoke v koaliciji so se sicer začele kazati že s Pahorjevim imenovanjem Dimitrija Rupla za svojega posebnega odposlanca za zunanje zadeve. Če je predsednik vlade na samem začetku želel pokazati, da ima »škarje in platno«, kar se tiče kadrovskih zadev, trdno v svojih rokah, mu to ni najbolje uspelo. Imenovanja nekdanjega veleposlanika ZDA je razhudila enega izmed občinskih odborov stranke SD do te mere, da je od svojega predsednika že dobre tri tedne po formalnem prevzemu oblasti zahteval odstop.⁸¹ Prav Rupel je bil povod za to, da je odstopno izjavo podal Slavko Ziherl, sicer dotedanji državni sekretar na ministrstvu za zdravje.⁸²

Da bi bila Pahorjeva »nemoč« še očitnejša, se je zgodila še odstavitev Anžeta Logarja z mesta direktorja Urada vlade za komuniciranje (UKOM), za katero je »mimo« predsednika vlade poskrbel tedanji sekretar Milan Cvikl.⁸³ Pahor se je zaradi te poteze Logarju celo javno opravičil in, zavedajoč se predvolilnih obljub, napovedal, da si bo do naslednjega strankinega kongresa (tj. 5. julija 2009) prizadeval, da pri koalicijskih strankah »disciplinira« težnjo po vplivanju na kadrovske odločitve

81 »Lukšič brani Pahorja«, *MMC RTV SLO*, pridobljeno 18. 8. 2022, <https://www.rtvsl.si/slovenija/luksic-brani-pahorja/95084>.

82 »Pahor: Rupel je uradnik in ne politični funkcionar«, *Delo*, 5. 12. 2008, pridobljeno 18. 8. 2022, <https://old.delo.si/novice/slovenija/pahor-rupel-je-uradnik-in-ne-politichni-funkcionar.html>.

83 Razlog za »odstrel« je bil poleg Logarjevega članstva v SDS tudi in predvsem njegova namerna »manipulacija« tujih novinarjev glede položaja medijev in novinarstva v Sloveniji, s katero je, kot uradni govorec slovenskega predsedstva Svetu EU, želel »zaščiti hrbet tedanji Janševi vladi, v katero so bile zaradi njene medijske politike uprte ostre puščice tako domačih, spomnimo se samo »zloglasne« peticije proti cenzuri, kot tudi tujih novinarjev; Klemen Košak, »Zvesti komunikator«, *Mladina*, pridobljeno 2. 10. 2022, <https://www.mladina.si/114609/zvesti-komunikator/>; »Peticija še vedno dviguje prah«, *MMC RTV SLO*, pridobljeno 2. 10. 2022, <https://www.rtvsl.si/slovenija/peticija-se-vedno-dviguje-prah/79545>.

vlade. Če mu to ne bi uspelo, je Pahor že napovedoval črni scenarij: »S tem jaz padem ali ostanem.«⁸⁴

Po zgornjih številkah sodeč⁸⁵ se je v naslednjih mesecih zgodila prava poplava razrešitev in novih imenovanj, za katerimi so stali koalicijski partnerji. Toda Pahorja je »vrglo« z oblasti nekaj popolnoma drugega, in sicer predvsem gospodarska kriza ter z njo povezane reforme in referendumi,⁸⁶ ki so Pahorju jasno signalizirali, da je njegova moč, o kateri je filozofsko razpredal v intervjuju za slovenski Playboy,⁸⁷ zelo omejena, če ne celo odvisna od zunanjih vzvodov moči: »[...] lotili smo se nekaterih temeljnih reform, zaradi katerih so verjetno tudi ljudje iz tega kroga, poskušali storiti marsikaj, da ta vlada ne bi bila [...] uspešna vlada, ampak so jo poskušali zasmehovat, zlasti mene osebno.«⁸⁸

84 »Pahor se je opravičil«, *Reporter*, pridobljeno 19. 8. 2022. Dostopno na <https://reporter.si/clanek/slovenija/pahor-se-je-opravicil-463033>.

85 »Vlada 'odstranila' že 103 osebe«.

86 Z izjemo referenduma o arbitraži 6. junija leta 2010 (52 % glasov za) so »padli« vsi ostali referendumi, in sicer sta to bila najprej 12. decembra izveden referendum o zakonu o RTV (»proti« glasovalo 72 % volivk in volivcev) in referendum o zakonu o malem delu (80 % glasov proti), izveden 10. aprila leta 2011. Sledili so še trije referendumi (o pokojninski reformi, delu na črno in arhivih), ki jim je poleg tega, da so bili vsi zavrženi s približno podobnim deležem glasov, ta se je gibal med 71 % (pokojninska reforma) in 75 % (delo na črno), skupno to, da so bili izvedeni istega dne, in sicer na t. i. »superreferendumsko« nedeljo 5. junija 2011; »Leto 2011: Referendumska plima, ki je odnesla vlado«, *MMC RTV SLO*, pridobljeno 3. 10. 2022, <https://www.rtvsllo.si/slovenija/leto-2011-referendumska-plima-ki-je-odnesla-vlado/273633>.

87 Glej Golob, »Vse na tem svetu«.

88 »Borut Pahor«. Več glede te problematike je uspelo iz Pahorja »izvrtati« voditelju oddaje 24UR ZVEČER Urošu Slaku; gl. »Soočenje Pahorja in Šarca: Prvi drugemu očita naivnost in neizkušenost, drugi odgovarja: Raje sem naiven kot baraba«, *24ur.com*, 26. 10. 2017, pridobljeno 19. 8.

Posledice »blatenja« v javnosti so bile več kot očitne. Medtem ko se je podpora vladi iz meseca v mesec vztrajno nižala, je nezadovoljstvo med ljudmi skokovito naraščalo.⁸⁹ Če kje, potem se je to pokazalo pri referendumskih vprašanjih, ki so bili jasno sporočilo Pahorju, da si želijo njegove zamenjave. Poleg tega lahko izpostavim še številne interpelacije, odstopa z ministrskih funkcij in proti koncu, ko je bila »ladja že tik pred potopom«, tudi izstop strank iz koalicije. Tisti »tragični dan« se je Pahorju pripetil 20. septembra 2011, ko je bila v Državnem zboru izglasovana nezaupnica. Eden izmed redkih uspehov Pahorjeva mandata se je zgodil 4. novembra 2009, ko sta Pahor in hrvaška premierka Jadranka Kosor podpisala arbitražni sporazum, ki naj bi (do)končno razrešil vse dileme okoli mejnih vprašanj med Slovenijo in Hrvaško.⁹⁰ Čeprav je ta svojevrsten dosežek kasneje »zasenčilo« neuspešno reševanje gospodarske in finančne krize,⁹¹ je v luči »otoplitve odnosov«

2022, <https://www.24ur.com/novice/volitve/pahor-kot-predsednik-bo-ste-zavrli-spremembe-sarec-cas-je-za-nove-politice-obraze.html>.

- 89 Med drugim se je nezadovoljstvo kazalo tudi s stavko delavcev (zahteva po dvigu minimalne plače) in določenega dela javnih uslužbencev (nasprotovanje »zamrznitvi« plač in zmanjšanju števila zaposlenih) ter s sprva mirnimi protesti študentov in dijakov (izražanje nestrinjanja z reformo o malem delu), ki so se sredi maja leta 2010, ko se je na ulicah Ljubljane zbralo kar 7.000 mladih, sprevrgli v silovite izgrede, katerih posledice (metanja granitnih kock, kamenja in dimnih bom) je še najbolj občutilo pročelje stavbe državnega zbora; Ana Svenšek, »Leto 2010 – leto stavkovnih valov in protestov«, *MMC RTV SLO*, 29. 12. 2010, pridobljeno 3. 10. 2022, <https://www.rtvsl.si/slovenija/leto-2010-leto-stavkovnih-valov-in-protestov/247275>.
- 90 Tanja Starič, »Pahor podpisal in izjavil: Kakšen fantastičen dan!«, *Delo*, pridobljeno 19. 8. 2022, dostopno na <https://old.delo.si/novice/slovenija/pahor-podpisal-in-izjavil-kaksen-fantasticen-dan.html>.
- 91 Še za veliko večji »madež« na arbitražnem sporazumu sta zaslužna na eni strani nedovoljena komunikacija med slovensko agentko Simono Drenik in slovenskim arbitrom Jernejem Sekolcem ter z njima povezana prislu-

med obema državama treba navesti tudi to, da je Pahorju, skupaj s Kosorjevo, z organizacijo Konference o Zahodnem Balkanu uspelo svojo zavezanost k sodelovanju in dialogu, s katerima je vseskozi »utrujal« slovensko politiko, bolj ali manj udejanjiti tudi v bližnji soseščini. Sicer tudi ta poteza med nekaterimi koalicijskimi partnerji ni bila najboljše sprejeta.⁹²

Kakor koli, prav mandat predsednika vlade je bil tisti vrh ledene gore, ko so se Pahorju na levici tudi dokončno odrekli: *»[...] in zaradi tega toliko [...] nevidnega zadovoljstva ob mojem odhodu [...]. Jaz mislim, da v moji vnovični napovedi tekme za položaj predsednika vlade na levici, v določenem delu levice, ne vlada strah pred tem, da jaz ne bi uspel, ampak vlada nek strah, da bi znova uspel. Kajti tri leta je bilo tukaj vloženega veliko truda, da bi se me končno znebili.«*⁹³

škovalna afeta (oboje v letu 2015), na podlagi katere hrvaška stran vse do danes vztraja pri nespoštovanju razsodbe arbitražnega sporazuma. Slednje je o materiji odločalo 29. junija 2017; »Arbitražna«, *Portal GOV.si*, pridobljeno 6. 10. 2022, <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/arbitraza/>.

92 Najglasnejši so bili v stranki Zares, kjer so Pahorju očitali prenegljenost pri organizaciji dogodka s takšnimi razsežnostmi, saj bi morala Slovenija prej v teh državah imenovati veleposlanike, prav tako so opozorili na dejstvo, da sta strategija za Zahodni Balkan in resolucija slovenske zunanjepolitične strategije še(le) v parlamentarni oz. vladni proceduri, »Mešani odzivi glede konference o Zahodnem Balkanu«, *Siol.net*, pridobljeno 6. 10. 2022, <https://siol.net/novice/slovenija/mesani-odzivi-glede-konference-o-zahodnem-balkanu-67932>; »Tadića ni bilo na Brdo zaradi občutljivosti«, *24ur.com*, pridobljeno 6. 10. 2022, <https://www.24ur.com/novice/slovenija/tadica-ni-bilo-na-brdo-zaradi-obcutljivosti.html>.

93 »Borut Pahor«.

Zaključek

Samo štiri dni po izglasovani nezaupnici se je Pahor kot predsednik vlade, ki opravlja tekoče posle, udeležil slovesnosti v čast 70. obletnice ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda in 64. obletnice vrnitve Primorske matični domovini. Tam ga je občinstvo nagradilo z bučnim aplavzom. Morda zato, ker je njegov rodni Šempeter zgolj streljaj stran od Renča, kjer je slovesnost potekala, in je bil to izraz nekega »domačinskega sočutja«, ali, in tu se navezujemo na prenekatero spletno komentarje,⁹⁴ je bilo to odobravanje namenjeno nekaterim njegovim značajskim lastnostim. Uporabnica Leila je recimo mnenja, da: *»Borut Pahor ostaja karakteren človek, zvest samemu sebi in svojim načelom. To pa je tisto, kar šteje. Njegova stremljenja so odlična in 'čista' – zaslužijo si vso podporo. Le ljudje se vse prevečkrat nagnejo na drugo stran, ko stvari niso več tako 'dobre' in lahke.«*⁹⁵

Nekaj mesecev po izglasovani nezaupnici je vodenje vlade ponovno prevzel Janša. Zdaj je bil on tisti, ki je bil primoran nadaljevati Pahorjevo delo in sprejeti vrsto nepriljubljenih reform, kar je vodilo v najbolj množične proteste v zgodovini slovenske države. Vmes je Pahorja doletel (ne)pričakovan poraz na volilnem kongresu stranke SD.⁹⁶ Na njegovo mesto je

94 Aleksandra K. Kovač, »Borut Pahor – fantastičen dan, ki se je prevesil v nočno moro«, MMC RTV SLO, pridobljeno 20. 8. 2022, <https://www.rtv slo.si/slovenija/borut-pahor-fantasticen-dan-ki-se-je-prevesil-v-nocno-moro/266925>.

95 Ibid.

96 *»Verjetno stranka ne bo šla z mano na naslednje volitve. Če bo rekla ja, se ne bom upiral. Če bi rekla ja, preprosto tako hitro ne moremo novega liderja vzpostaviti, sem jaz pripravljen tudi to narediti. Kamor je šel bik, naj gre pa še štrik, razumete? (...) stranka je posebna, (...) posebna pizdarija. To se ne da primerjati z ničemer drugim. Tukaj so ljudje z vami ali pa niso z vami. Tukaj ni nobenih vzvodov, razumete?«, Jaka Furlan, »Borut*

prišel Igor Lukšič, čigar glavno sporočilo je bilo takrat več kot pomenljivo: »[...] *da gremo v levo*«. ⁹⁷

Pahor je sporočilo razumel. Odločil se je za kandidaturo na predsedniških volitvah, češ da je zdaj napočil pravi trenutek, da naredi tisti korak na svoji politični poti, o katerem je sanjal že kot dijak novogoriške gimnazije. »*Od trenutka, ko me je prevzela politika, sem vedel, da se bo to enkrat zgodilo. Od takrat sem imel smešen občutek, da mi je to usojeno.*« ⁹⁸

Viri in literatura

Audiovizualne vsebine

Furlan, Jaka. »Borut Pahor – Off the record«. *YouTube*, 14. 6. 2011. Pridobljeno 20. 8. 2022. Dostopno na <https://www.youtube.com/watch?v=IMVnNfVdX7k>.

RTV 365, 2. 11. 2011. »Borut Pahor«. Pridobljeno 15. 8. 2022. Dostopno na <https://365.rtvlo.si/arhiv/intervju/117665969>.

RTV 365, 3. 9. 2016. »Predsednik države Borut Pahor odgovarjal na vprašanja mladih«. Pridobljeno 16. 8. 2022. Dostopno na <https://365.rtvlo.si/arhiv/hudo/174424277.%2030.07.2022>.

Pahor – Off the record«, *YouTube*, pridobljeno 20. 8. 2022, <https://www.youtube.com/watch?v=IMVnNfVdX7k>.

97 Darjan Gorela, »Lukšič zamenjal Pahorja na čelu SD«, *Primorske novice*, pridobljeno 20. 8. 2022, <https://www.primorske.si/2012/06/06/luksic-zamenjal-pahorja-na-celu-sd>.

98 Anita Andrenšek, »Od trenutka, ko me je prevzela politika, sem vedel, da se bo to enkrat zgodilo. Od takrat sem imel smešen občutek, da mi je to usojeno«, *Dnevnik*, 4. 6. 2012, pridobljeno 22. 8. 2022, <https://www.dnevnik.si/1042533709>.

RTV 365, 19. 7. 2017. »Sredin gost: Borut Pahor«. Pridobljeno 17. 8. 2022. Dostopno na <https://365.rtv slo.si/arhiv/na-tretjem/174482848>.

RTV 365, 24. 6. 2022. »Pogovor s predsednikom države«. Pridobljeno 15. 8. 2022. Dostopno na <https://365.rtv slo.si/arhiv/pogovori-s-politiki/174882718>.

Verdenik, Tomaz. »As Ti Tud Not Padu So2 Eo3 HDTV XviD Borut Pahor 1. del«. *YouTube*, 27. 10. 2015. Pridobljeno 20. 8. 2022. Dostopno na <https://www.youtube.com/watch?v=-wcDtcTgSlo&t=722s>.

Verdenik, Tomaz. »As Ti Tud Not Padu So2 Eo3 HDTV XviD Borut Pahor 2. del«. *YouTube*, 27. 10. 2015. Pridobljeno 16. 8. 2022. Dostopno na https://www.youtube.com/watch?v=_vb2hpXIZk4&t=2091s.

Literatura

Adam, Frane in Matevž Tomšič. »The Dynamics of Elites and the Type of Capitalism: Slovenian Exceptionalism?«. *Historical Social Research / Historische Sozialforschung* 37, št. 2 (2012): 53–70. Pridobljeno 20. 8. 2022. Dostopno na <http://www.jstor.org/stable/41636576>.

Blumer, Herbert. *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1986.

Fabijan, Manuela in Marko Ribač. »Politični in medijski populizem v televizijskem političnem intervjuju«. *Družboslovne razprave* 37, št. 98 (2021): 43–68. Pridobljeno 20. 8. 2022. Dostopno na <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-GKNFQM5V>.

Krajnc, Mira. »Jansa's and Pahor's Persuasive Strategies During the Most Recent General Elections«. *Slavistična revija* 59, št. 1 (2011): 21–35.

Lalancette, Mireille in Vincent Raynauld. »The Power of Political Image: Justin Trudeau, Instagram, and Celebrity Politics«. *American Behavioral Scientist* 63, št. 7 (2019): 888–924. Pridobljeno 29. 9. 2022. <https://doi.org/10.1177/0002764217744838>.

Pečjak, Vid. »Osebnost političnega voditelja«. *Javnost (Ljubljana)* 1, št. 1–2 (1994): 141–150. Pridobljeno 16. 8. 2022. Dostopno na <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-RSNPBVZL>.

Loudfoot, Elleen M. »The Concept of Social Role«. *Philosophy of the Social Sciences* 2, št. 1 (1972): 133–145. Pridobljeno 29. 9. 2022. Dostopno na <https://doi.org/10.1177/004839317200200110>.

Podjed, Dan in Ajda Pretnar Žagar. »Samopromocija na Instagramu: Primer predsednikovega profila.« Prispevek objavljen na konferenci Jezikovne tehnologije in digitalna humanistika, Ljubljana, 20. 9.–21. 9. 2018. Pridobljeno 30. 9. 2022. Dostopno na <https://www.sdjt.si/wp/dogodki/konference/jtdh-2018/zbornik-jtdh-2018/>.

Slabe, Janja. »Narodna sprava v slovenskih časopisih«. *Borec: revija za zgodovino, antropologijo in književnost* 630–634, LVIII (2006). Pridobljeno 19. 8. 2022. Dostopno na http://revija-borec.si/ebook/borec_630-634/borec_630-634_z.pdf.

Zorko, Eva. »Borut Pahor: politični vodja skozi dimenzijo petih javnih funkcij«. Diplomsko naloga, Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, 2018.

Spletne strani

Andrenšek, Anita. »Od trenutka, ko me je prevzela politika, sem vedel, da se bo to enkrat zgodilo. Od takrat sem imel smešen občutek, da mi je to usojeno«. *Dnevnik*, 4. 6. 2012. Pridobljeno 22. 8. 2022. Dostopno na <https://www.dnevnik.si/1042533709>.

Cerar, Gregor. »Borut Pahor: Prvi politik, ki je opravljal vse tri najpomembnejše predsedniške funkcije«. *MMC RTV SLO*, 19. 9. 2017. Pridobljeno 17. 8. 2022. Dostopno na <https://www.rtv slo.si/slovenija/grem-volit-2017/kandidati/borut-pahor-prvi-politik-ki-je-opravljaj-vse-tri-najpomembnejse-predsedni-ske-funkcije/432961>.

Crnović, Deja. »Borut Pahor: uprizarjanje delavske moškosti kot strategija predsedniške kampanje«. *Dialogi* 52, št. 3–4 (2016): 56–73. Pridobljeno 16. 8. 2022. Dostopno na <http://www.aristej.si/slo/dialogi/dialogi-3-4-16.html>.

Delo, 13. 4. 2005. »Pahor ostaja predsednik (ZL)SD«. Pridobljeno 18. 8. 2022. Dostopno na <https://old.delo.si/novice/slovenija/pahor-ostaja-predsednik-zl-sd.html>.

Delo, 21. 3. 2007. »Štirje »novi odpadniki« LDS v SD«. Pridobljeno 18. 8. 2022. Dostopno na <https://old.delo.si/novice/slovenija/stirje-novi-odpadniki-lds-v-sd.html>.

Delo, 5. 12. 2008. »Pahor: Rupel je uradnik in ne politični funkcionar«. Pridobljeno 18. 8. 2022. Dostopno na <https://old.delo.si/novice/slovenija/pahor-rupel-je-uradnik-in-ne-politici-ni-funkcionar.html>.

Državna volilna komisija. »Volitve in referendumi«. Pridobljeno 17. 8. 2022. Dostopno na <https://www.dvk-rs.si/volitve-in-referendumi/drzavni-zbor-rs/>.

Gorela, Darjan. »Lukšič zamenjal Pahorja na čelu SD«. *Primorske novice*, 3. 6. 2012. Pridobljeno 20. 8. 2022. Dostopno na <https://www.primorske.si/2012/06/06/luksic-zamenjal-pahorja-na-celu-sd>.

Gregorc, Marko. »30 let po odhodu s kongresa ZKJ: 'Z odhodom smo oslabili dva stebra nekdanje države'«. *24ur.com*, 2. 1. 2020. Pridobljeno 17. 8. 2022. Dostopno na <https://www.24ur.com/novice/slovenija/30-let-pod-odhodu-s-kongresa-zkj-z-odhodom-smo-oslabili-dva-stebra-nekdanje-drzave.html>.

Janovsky, Ajda. »Gianni Rijavec: z Borutom Pahorjem sta skupaj žurala«. *Slovenske novice*, 27. 7. 2021. Pridobljeno 17. 8. 2022. Dostopno na <https://www.slovenskenovice.si/nedeljske-novice/gianni-rijavec-z-borutom-pahorjem-sta-skupaj-zurala/>.

Kosmač, Gorazd. »Pogled časopisja leta 1990: Odhod slovenskih delegatov s 14. kongresa ZKJ«. *MMC RTV SLO*, 8. 12. 2015. Pridobljeno 17. 8. 2022. Dostopno na <https://www.rtv slo.si/slovenija/pogled-casopisja-leta-1990-odhod-slovenskih-delegatov-s-14-kongresa-zkj/380560>.

Košak, Klemen. »Zvesti komunikator«. *Mladina*, 3. 8. 2012. Pridobljeno 2. 10. 2022. Dostopno na <https://www.mladina.si/114609/zvesti-komunikator/>.

Kovač K., Aleksandra. »Borut Pahor – fantastičen dan, ki se je prevesil v nočno moro«. *MMC RTV SLO*, 25. 9. 2011. Pridobljeno 20. 8. 2022. Dostopno na <https://www.rtv slo.si/slovenija/borut-pahor-fantasticen-dan-ki-se-je-prevesil-v-nocno-moro/266925>.

Košak, Klemen. »Biografija predsednika Boruta Pahorja«. *Dnevnik*, 13. 11. 2017. Pridobljeno 16. 8. 2022. Dostopno na <https://www.dnevnik.si/1042791078>.

Kovačič, Gorazd. »Ideološki kolaps LDS«. *Zofijini ljubimci*, 24. 11. 2006. Pridobljeno 18. 8. 2022. Dostopno na https://zofijini.net/mediji_ideoloski/.

Leskovšek, Matej. »Borut Pahor – biografija«. *Mladina*, 7. 9. 2008. Pridobljeno 17. 8. 2022. Dostopno na <https://www.mladina.si/79345/borut-pahor---biografija>.

Lorenci, Janko. »Za ščepec patosa«. *Mladina*, 4. 1. 2008. Pridobljeno 16. 8. 2022. Dostopno na <https://www.mladina.si/92671/borut-pahor>.

Lovec, Suzana. »Pahor se je preselil na rezervno klop«. *Dnevnik*, 6. 5. 2004. Pridobljeno 18. 8. 2022. Dostopno na <https://www.dnevnik.si/82042>.

Matos, Urša. »ZLSD je izigrala zakon«. *Mladina*, 22. 8. 2001. Pridobljeno 17. 8. 2022. Dostopno na <https://www.mladina.si/57565/zlsd-je-izigrala-zakon>.

Metropolitan.si, 24. 1. 2008. »Vse na tem svetu postaja bolj intenzivno, bolj agresivno, bolj surovo, tudi bolj odlično in kakovostno«. Pridobljeno 15. 8. 2022. Dostopno na <https://www.metropolitan.si/novice/borut-pahor/>.

MMC RTV SLO, 6. 5. 2006. »Izjava dneva«. Pridobljeno 18. 8. 2022. Dostopno na <https://www.rtv slo.si/izjava-dneva/borut-pahor/53861>.

MMC RTV SLO, 23. 2. 2007. »Peticija še vedno dviguje prah«. Pridobljeno 2. 10. 2022. Dostopno na <https://www.rtv slo.si/slovenija/peticija-se-vedno-dviguje-prah/79545>.

MMC RTV SLO, 12. 12. 2008. »Lukšič brani Pahorja«. Pridobljeno 18. 8. 2022. Dostopno na <https://www.rtv slo.si/slovenija/luksic-brani-pahorja/95084>.

MMC RTV SLO, 28. 12. 2011. »Leto 2011: Referendumska plima, ki je odnesla vlado«. Pridobljeno 3. 10. 2022. Dostopno na <https://www.rtv slo.si/slovenija/leto-2011-referendumska-plima-ki-je-odnesla-vlado/273633>.

MMC RTV SLO, 23. 4. 2013. »Pahor o Sloveniji 2030: Ne bi rinil nazaj v komunizem, niti naprej v komunizem«. Pridobljeno 22. 8. 2022. Dostopno na <https://www.rtv slo.si/slovenija/pahor-o-sloveniji-2030-ne-bi-rinil-nazaj-v-komunizem-niti-naprej-v-komunizem/307311>.

MMC RTV SLO, 13. 7. 2017. »Pahor: Spomenik vabi k razmišljanju. A vsak naj ravna po svoji vesti in svobodno«. Pridobljeno 19. 8. 2022. Dostopno na <https://www.rtv slo.si/slovenija/pahor-spomenik-vabi-k-razmisljanju-a-vsak-naj-ravna-po-svoji-vesti-in-svobodno/427430>.

Pirc, Vanja. »Po tretji poti od manekena do liderja«. *Mladina*, 5. 7. 2007. Pridobljeno 16. 8. 2022. Dostopno na <https://www.mladina.si/95402/po-tretji-poti-od-manekena-do-liderja/>.

Predsednik Republike Slovenije, 25. 7. 2013. »Predsednik republike Borut Pahor je danes gostil srečanje voditeljev Brdo Process«. Pridobljeno 6. 10. 2022, <https://www.up-rs.si/up-rs/uprs.nsf/objave/oBE5AAo7DAD13947C1257BB30o59DA69?OpenDocument>.

Predsednik Republike Slovenije, 10. 2. 2015. »Intervju predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja za NET TV - oddaja Studio 5«. Pridobljeno 15. 8. 2022. Dostopno na https://posta.up-rs.si/WEB_UP-RS/uprs-slo.nsf/objave/34BFE522B6110349C1257DE80o6845Fo?OpenDocument.

Siol.net, 22. 3. 2010. »Mešani odzivi glede konference o Zahodnem Balkanu«. Pridobljeno 6. 10. 2022. Dostopno na <https://siol.net/novice/slovenija/mesani-odzivi-glede-konference-o-zahodnem-balkanu-67932>.

Starič, Tanja. »Pahor podpisal in izjavil: Kakšen fantastičen dan!«. *Delo*, 4. 11. 2009. Pridobljeno 19. 8. 2022. Dostopno na <https://old.delo.si/novice/slovenija/pahor-podpisal-in-izjavil-kaksen-fantasticen-dan.html>.

Svenšek, Ana. »Leto 2010 - leto stavkovnih valov in protestov«. *MMC RTV SLO*, 29. 12. 2010. Pridobljeno 3. 10. 2022. Dostopno na <https://www.rtvlo.si/slovenija/leto-2010-leto-stavkovnih-valov-in-protestov/247275>.

Svenšek, Ana. »Prve demokratične in najobsežnejše volitve v 30 letih parlamentarizma«. *MMC RTV SLO*, 8. 4. 2020. Pridobljeno 17. 8. 2022. Dostopno na <https://www.rtvlo.si/slovenija/30-let/koscki-sestavljanke/prve-demokracicne-in-najobseznjejse-volitve-v-30-letih-parlamentarizma/519783>.

Trampuš, Jure. »Povedal sem ljudem in javnosti, da bi se želel potegovati za položaj predsednika republike, da pa se bom tej želji odpovedal, če bom med ljudmi, katerih zaupanje uživam, začutil, da me ne vidijo na tem položaju in da imajo v zvezi z menoj drugačna pričakovanja«. *Mladina*, 30. 4. 2007. Pridobljeno 16. 8. 2022. Dostopno na <https://www.mladina.si/93436/>

povedal-sem-ljudem-in-javnosti-da-bi-se-zelel-potegovati-za-polozaj-predsednika-republike-da-pa-s/.

Trampuš, Jure. »Kdo je kriv za spačeno podobo predsednika republike Boruta Pahorja?«. *Dialogi* 3–4 (2016): Medijske podobe predsednika republike Boruta Pahorja: 93–98. Pridobljeno 17. 8. 2022. Dostopno na <http://www.aristej.si/slo/dialogi/dialogi-3-4-16.html>.

Vlada. »Arbitraža«. Pridobljeno 6. 10. 2022. Dostopno na <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/arbitraza/>.

Vodušek, Vladimir. »Komu je v napoto Borut Pahor?«. *24ur.com*, 21. 4. 2004. Pridobljeno 18. 8. 2022. Dostopno na <https://www.24ur.com/novice/slovenija/komu-je-v-napoto-borut-pahor.html>.

24ur.com, 21. 5. 1998. »Pahor pozval premiera k odstopu - Drnovšek poziv zavrnil«. Pridobljeno 17. 8. 2022. Dostopno na <https://www.24ur.com/novice/slovenija/pahor-pozval-premiera-k-odstopu-drnovsek-poziv-zavrnil.html>.

24ur.com, 10. 11. 2000. »Tuji tisk o izvolitvi Pahorja«. Pridobljeno 17. 8. 2022. Dostopno na <https://www.24ur.com/tuji-tisk-o-izvolitvi-pahorja.html>.

24ur.com, 11. 6. 2001. »Končan kongres ZLSD«. Pridobljeno 19. 8. 2022. Dostopno na <https://www.24ur.com/koncan-kongres-zlsd.html>.

24ur.com, 21. 1. 2004. »Gre Pahor v Bruselj?«. Pridobljeno 18. 8. 2022. Dostopno na <https://www.24ur.com/novice/slovenija/gre-pahor-v-bruselj.html>.

24ur.com, 5. 7. 2004. »Pahor se je predstavil socialistom«. Pridobljeno 18. 8. 2022. Dostopno na <https://www.24ur.com/novice/svet/pahor-se-je-predstavil-socialistom.html>.

24ur.com, 22. 6. 2007. »Raje premier kot predsednik«. Pridobljeno 19. 8. 2022. Dostopno na <https://www.24ur.com/novice/slovenija/podpirate-odlocitev-predsednika-sd-boruta-pahor-ja-da-ne-bo-kandidiral-na-predsedniskih-volitvah.html>.

24ur.com, 13. 5. 2009. »Vlada 'odstranila' že 103 osebe«. Pridobljeno 19. 8. 2022. Dostopno na <https://www.24ur.com/novice/slovenija/pahor-pred-volitvami-lagal.html>.

24ur.com, 22. 3. 2010. »Tadića ni bilo na Brdo zaradi občutljivosti«. Pridobljeno 6. 10. 2022. Dostopno na <https://www.24ur.com/novice/slovenija/tadica-ni-bilo-na-brdo-zaradi-obcutljivosti.html>.

24ur.com, 26. 10. 2017. »Soočenje Pahorja in Šarca: Prvi drugemu očita naivnost in neizkušenost, drugi odgovarja: Raje sem naiven kot baraba«. Pridobljeno 19. 8. 2022. Dostopno na <https://www.24ur.com/novice/volitve/pahor-kot-predsednik-boste-zavrli-spremembe-sarec-cas-je-za-nove-politice-obraze.html>.

*From “Reformed Communist” to
Nation’s “Reconciler” – The Political
Career and Ambitions of Borut
Pahor (1986–2011)*

Summary

The article aims to present and shed light on the political career of Borut Pahor, with the text particularly focusing on the period between the late 1980s, when Pahor joined the Central Committee of the League of Communists of Slovenia (CK ZKS), to the early 2010s, which are characterised by a vote of no confidence in the National Assembly and Pahor’s announcement to run for president in the upcoming elections (2012). In this light, Pahor is first presented as a boy who had developed, already in his early childhood, certain character traits usually attributed to politicians. In a changing political and social sphere, highlighting particularly the independence of the Slovenian state in 1991 and Slovenia’s Euro-Atlantic integration in 2004, the author notes that these character traits were the constant Pahor maintained throughout his political career. The text starts with the beginnings of this career. As a young hopeful in the Communist Party and later the League of Communists of Slovenia-Party of Democratic Renewal (ZKS-SDP), Pahor, with his extraordinary rhetorical skills and unique instinct for people, was a guarantee of sorts for change and the party’s gradual transformation. However, the divergence between Pahor and the older generation of politicians

increased over the years. The argument that his thinking was “correct” could be found in the party’s successive failures in three parliamentary elections. In 1997, when the party practically hit the bottom, Pahor was finally entrusted with leading the party – he became its chair. Pahor used this position to realise his ideals and move the United List of Social Democrats (ZLSD) closer to centrism; despite obvious better results in the parliamentary elections, this resulted in increasing disapproval or even refusal of Pahor’s politics in influential circles of the left as well as the party’s youth organisation. Be that as it may, the article identifies a pivotal point in Pahor’s political career in the time when, on the one hand, the Liberal Democracy of Slovenia (LDS), the party that had shaped Slovenian politics for over a decade, was falling apart, and, on the other, the public was increasingly discontent with the work of Janez Janša’s centre-right government. In addition, the ZLSD party was in a process of transformation; at Pahor’s request, it was renamed the Social Democrats (SD). The result? In 2008, Pahor achieved his goal and led SD to its first and so far only victory in parliamentary elections. As prime minister, Pahor had no easy job. In addition to challenges presented by the economic and financial crisis as well as by tackling the border dispute with Croatia, he had to face harsh criticism by his coalition partners. This criticism was more ideological than substantial, mainly having to do with Pahor’s policy of including and working with right-wing parties. In this sense, the vote of no confidence in the National Assembly and his defeat in the SD party conference (both in 2011) should be seen as the acts that finally (and definitively) ousted Pahor from leftist circles and “anchored” him in centrism – which guaranteed his subsequent success.